

Purmerend, Wheermolen West

rapport 596

Purmerend – Wheermolen West

Een bureauonderzoek

C.F. Jeneson

Colofon

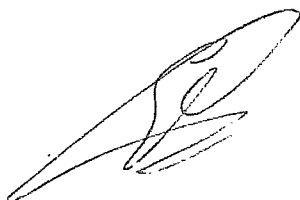
ADC Rapport 596

Purmerend – Wheermolen West
Een bureauonderzoek

Auteur: C.F. Jeneson
In opdracht van: Gemeente Purmerend
Foto's en tekeningen: ADC-ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

© ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort, maart 2006
Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
dr. E. Lohof

ISBN 90-5874-61-51

ADC-ArcheoProjecten
Tel 033-299 81 81
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Methoden	5
3	Resultaten	6
3.1	Afbakenen plangebied en consequenties van het mogelijk toekomstig gebruik (LS01)	6
3.2	Beschrijving van de huidige situatie (LS02)	6
3.3	Beschrijving van de historische situatie (LS03)	6
3.4	Beschrijving van bekende archeologische waarden (LS04)	6
3.5	Gespecificeerd verwachtingsmodel (LS05)	7
	Relevante aardwetenschappelijke informatie	7
	Gespecificeerde archeologische verwachting	7
4	Conclusie	8
5	Advies	8
	Literatuur	8
	Lijst van afbeeldingen	8

ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

<i>Periode</i>	<i>Tijd in jaren</i>				
<i>Nieuwe tijd</i>	1500	na Chr.	-	heden	
<i>Late-Middeleeuwen</i>	1050	na Chr.	-	1500	na Chr.
<i>Vroege-Middeleeuwen</i>	450	na Chr.	-	1050	na Chr.
<i>Romeinse tijd</i>	12	voor Chr.	-	450	na Chr.
<i>IJzertijd</i>	800	voor Chr.	-	12	voor Chr.
<i>Bronstijd</i>	2000	voor Chr.	-	800	voor Chr.
<i>Neolithicum (Nieuwe Steentijd)</i>	5300	voor Chr.	-	2000	voor Chr.
<i>Mesolithicum (Midden Steentijd)</i>	8800	voor Chr.	-	4900	voor Chr.
<i>Paleolithicum (Oude Steentijd)</i>	300.000	voor Chr.	-	8800	voor Chr.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET ONDERZOEKSGBIED

<i>Provincie:</i>	Noord-Holland
<i>Gemeente:</i>	Purmerend
<i>Plaats:</i>	Purmerend
<i>Toponiem:</i>	Wheermolen West
<i>Kadastrale gegevens:</i>	Sectie D, nummers 01967-1972, 02955, 06719, 05807, 06738, 02962, 01989, 01988, 02963, 06738, 01981, 01983-01985
<i>Kaartblad:</i>	19G
<i>Coördinaten:</i>	125820/ 502290, 126425/502685, 126550/ 502350, 126350/502040
<i>Bevoegd gezag:</i>	Gemeente Purmerend
<i>Deskundige namens het bevoegd gezag:</i>	-
<i>ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):</i>	-
<i>ADC-projectcode:</i>	4093000
<i>Periode van uitvoering:</i>	Maart 2006
<i>Beheer en plaats documentatie:</i>	Afdeling P&B, ADC Archeoprojecten, Amersfoort

1 Inleiding

In opdracht van de gemeente Purmerend heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Wheermolen West in Purmerend (zie afb. 1).

In het plangebied wordt de bestaande bebouwing gesloopt ten behoeve van woningbouw en parken. Het onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de bouwactiviteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het omschreven gebied.

De volgende onderzoeksvragen zijn opgesteld voor het plangebied:

- Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn:

- In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Indien de archeologische waarden niet kunnen worden behouden:

- Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Voor dit onderzoek is een plan van aanpak geschreven¹ conform de gelende beleidsregel van de Staatssecretaris van OCW.²

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 29 en 31 maart en 4 april 2006. Aan het onderzoek hebben meegewerkt: Karen Jeneson (archeoloog), Arjan de Boer (fysisch geograaf) en Eric Lohof (senior archeoloog).

2 Methodes

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 2.2, in het bijzonder de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05. Het bureauonderzoek wordt gerapporteerd conform LS06.

Het onderzoek bestaat uit vijf onderdelen (specificaties LS01 t/m LS05). In de eerste vier onderdelen zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- afbakening plangebied en consequenties van het mogelijk toekomstig gebruik
- beschrijving huidige situatie
- beschrijving historische situatie
- beschrijving van bekend archeologische waarden

Op grond van deze onderdelen wordt een verwachtingsmodel van het gebied opgesteld (specificatie LS05). Hierin wordt verwoord of en welke archeologische waarden worden verwacht. Indien deze worden verwacht worden de (veronderstelde) eigenschappen van de waarden zo gedetailleerd mogelijk aangegeven.

¹ A. de Boer, 8 februari 2006

² Beleidsregel van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 15 juni 2005, nr. WJZ/2005/26210 (8163), tot wijziging van de Beleidsregels opgravingsbevoegdheid.

3 Resultaten

3.1 Afbakenen plangebied en consequenties van het mogelijk toekomstig gebruik (LS01)

Het plangebied ligt in de bebouwde kom van de gemeente Purmerend. Het plangebied wordt begrensd door De Where (waterloop) in het zuiden, de spoorlijn aan de oostkant, de Churchilllaan aan de westkant en de dr. J.M. den Uyllaan aan de noordkant. Het plangebied heeft een oppervlakte van 24 hectare (zie afb. 2).

Het onderzochte gebied komt overeen met het plangebied.

In het plangebied is nieuwbouw (woningen) gepland. De consequentie hiervan is dat een gebied met een oppervlakte van 24 hectare opnieuw bebouwd zal worden, nadat de bestaande woningbouw is gesloopt. De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

3.2 Beschrijving van de huidige situatie (LS02)

Het plangebied is momenteel bebouwd. Het is de locatie van de eerste uitbreidingswijk van Purmerend, Overwhere, die hier in de jaren zestig is ontwikkeld. De bebouwing bestaat voornamelijk uit hoogbouw (flats) en laagbouw (woningen). De heipalen van de bestaande bouw bestaat uit heipalen die tot een diepte van 20 m -mv gaan; de funderingen zelf gaan tot een diepte van 80 cm -mv.

3.3 Beschrijving van de historische situatie (LS03)

De historische situatie is op verschillende historische kaarten als volgt:

Bron	historische situatie
Kadastrale kaart uit 1911 ³	Onbebouwd (landbouwgrond)
Historische kaart uit 1560 ⁴	Onbebouwd (landbouwgrond)
Historische kaart uit 1878 ⁵	Onbebouwd (landbouwgrond)
Historische kaart uit 1905 ⁶	Landbouwgrond met bebouwing: stoomgemaal & enkele huizen.

Purmerend is rond 1200 ontstaan als vissersdorpje op een hogergelegen plek in het veen, tussen de drie meren de Beemster, Purmer en Wormer. In 1434 kreeg het stadsrechten. Na de drooglegging van de meren in de 17^e eeuw kende de stad een bloeiperiode.

Het plangebied ligt tot in de 20^e eeuw in de periferie van de stad. Op een historische kaart uit 1905 (zie afbeelding 4) is goed te zien dat er, op een stoomgemaal na, geen bebouwing is op deze plek. Oudere kaarten bevestigen het beeld dat dit gebied als landbouwgrond is gebruikt (zie afbeelding 5).

Pas in de jaren zestig wordt het plangebied in z'n huidige vorm ontwikkeld. In de tijd dat Purmerend als groeikern is bestempeld, met name voor de opvang van woningzoekenden uit Amsterdam, wordt de wijk Overwhere gebouwd.

3.4 Beschrijving van bekende archeologische waarden (LS04)

In het onderzoeksgebied zijn de volgende waarden vastgesteld:

Bron	waarde
IKAW	Lage waarde
CHW-Noord-Holland waarnemingen ARCHISII	Geen indicatie
	Geen waarnemingen

Hoewel het plangebied omringd wordt door monumenten (zoals de Beemsterpolder, tegenwoordig werelderfgoed van Unesco) en er in de nabije omgeving veel archeologisch onderzoek is verricht (bijvoorbeeld door het ADC, op de locatie Kalversteeg, in 2000⁷), is voor het plangebied zelf geen archeologische waarde bekend of vastgesteld. Er zijn geen vondsten gemeld, geen waarnemingen gedaan en is er een lage waarde voor vastgesteld op de IKAW.

³ Kadastrale kaart Purmerend D3 (Overweersche polder), 1911.

⁴ Deventer, 1560

⁵ Bonneblad 1878.

⁶ Bonneblad 1905.

⁷ Blom, Oudhof & Siemons, 2000.

3.5 Gespecificeerd verwachtingsmodel (LS05)

Relevante aardwetenschappelijke informatie

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het onderzoeksgebied:

type informatie	informatie
Geologie	Kleiafzettingen (Duinkerke, Calais III en IV) met Hollandveen
Geomorfologie	Ontgonnen veenvlakte

De opbouw van de ondergrond in het plangebied is als volgt.

Diep in de ondergrond (7 - 8m -mv) bevindt zich de top van het Pleistocene zandpakket. De top van dit pakket is geërodeerd. Op dit zandpakket is het zogenaamde basisveen ontstaan. Dit veen, ook wel diepveen / veen op grotere diepte genoemd, wordt gedateerd in het Atlanticum, 6450 – 4200 v. Chr.

Daarboven zit een pakket oude zeelei (laag van Velsen). Deze is ontstaan in het Subboreaal, 4200 – 2000 v. Chr. Dit pakket mariene afzettingen wordt gerekend tot de zgn. Wieringermeer-afzettingen.

Op deze kleilaag is tijdens het Holoceen een nieuwe veenlaag ontstaan. De strandwallen waren gesloten en zo kon zich oppervlakteveen ontwikkelen, het zogenaamde Hollandveen. Het is gevormd in de eerste 3000 jaar van het Subatlanticum (2000 v. Chr. tot aan de Middeleeuwen). Dit veen betekende dat de regio waar het plangebied zich in bevindt, lange tijd nauwelijks toegankelijk was en daardoor ongeschikt voor bewoning. Vanaf de 9^e eeuw echter begon men met het ontginnen van de veenvlaktes, want turf bleek een goede brandstof.

Het gebied werd door deze ontginningen geschikt voor ingebruikname als landbouwgrond. Op het historische kaartmateriaal (zie afbeeldingen 2 en 3) en op grond van de kadastragegevens is vast te stellen dat het plangebied tot ver in de 20^e eeuw in gebruik was als landbouwgrond (weidegrond).

Gespecificeerde archeologische verwachting

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende verwachting opgesteld.

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen van de Steentijd (Pleistocene zand) en de Middeleeuwen tot en met de Nieuwe tijd (Hollandveen).

De kans op het voorkomen van deze resten is laag. De top van het Pleistocene zand is geërodeerd tijdens de vorming van het mariene kleipakket en het veen is ontgonnen. Tot aan de bouw van de huidige bebouwing was dit gebied alleen in gebruik als landbouwgrond (weilanden). Door de huidige bebouwing zijn eventuele resten van de Nieuwe tijd hoogstwaarschijnlijk geheel verdwenen.

4 Conclusie

Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig en, zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Er zijn geen aanwijzingen voor archeologische waarden in het plangebied.

5 Advies

Wij adviseren om in het plangebied geen aanvullend archeologisch onderzoek uit te voeren. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom wel aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegd gezag, zoals aangegeven in de Monumentenwet 1988, artikel 47, lid 1.

Literatuur

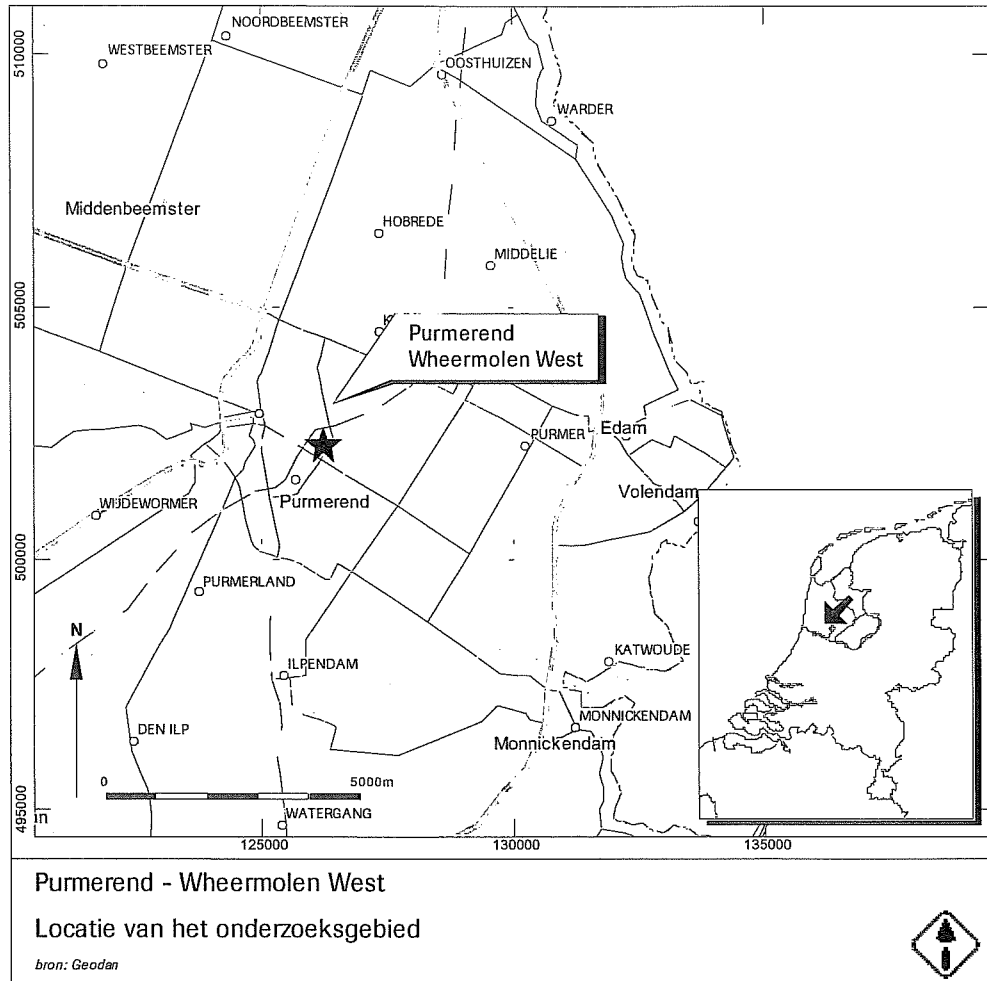
BLOM, E., J.W. OUDHOF, H.A.R. SIEMONS, 2000: *Archeologisch onderzoek aan de Kalversteeg te Purmerend*, Bunschoten (ADC-rapport, 63).

Deventer, J. van, 1560: Plattegrond van Purmerend en de naaste omgeving.

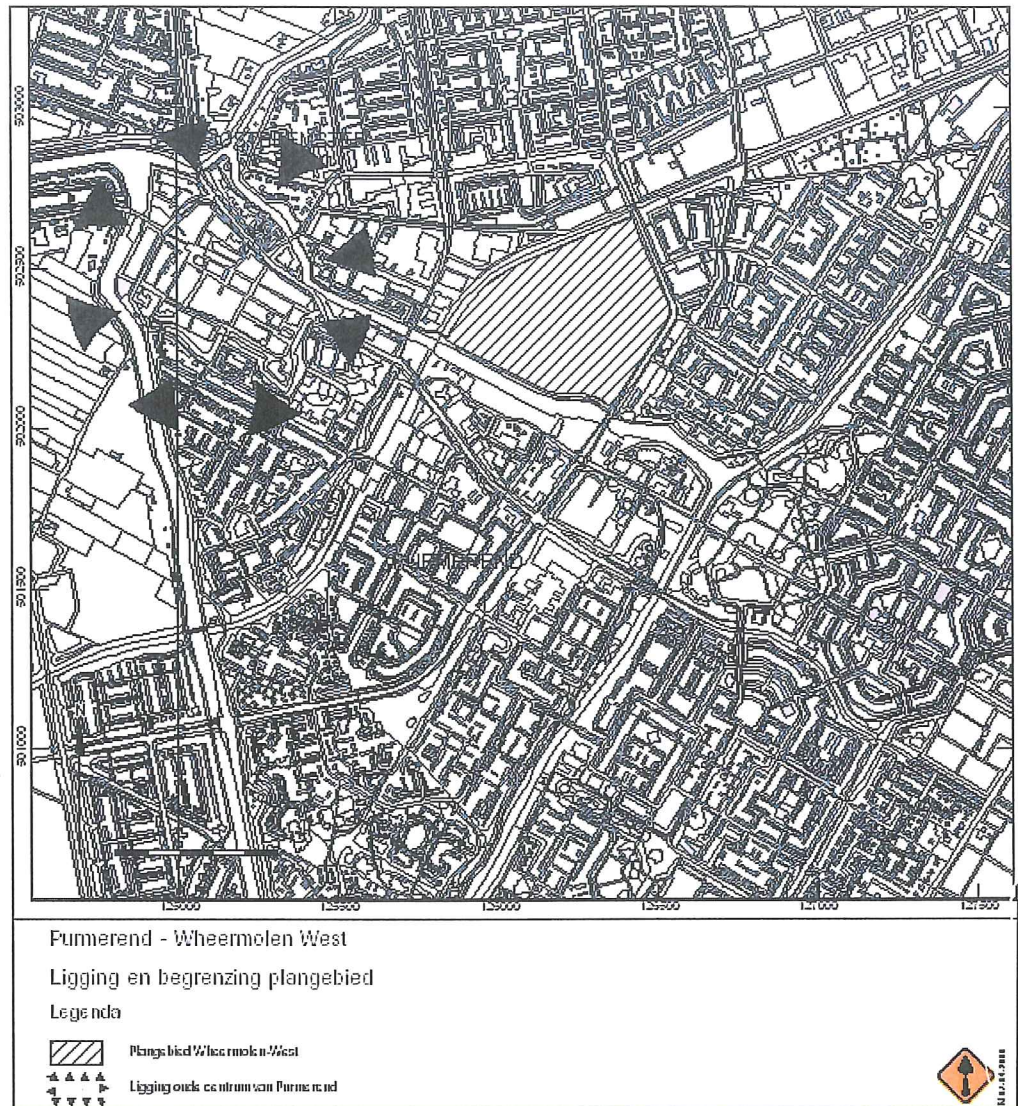
PONS, L.J., A. EN A.J. WIGGERS, 1982: *De Holocene wordingsgeschiedenis van Noord-Holland en het Zuiderzeegebied*, Wageningen.

Lijst van afbeeldingen

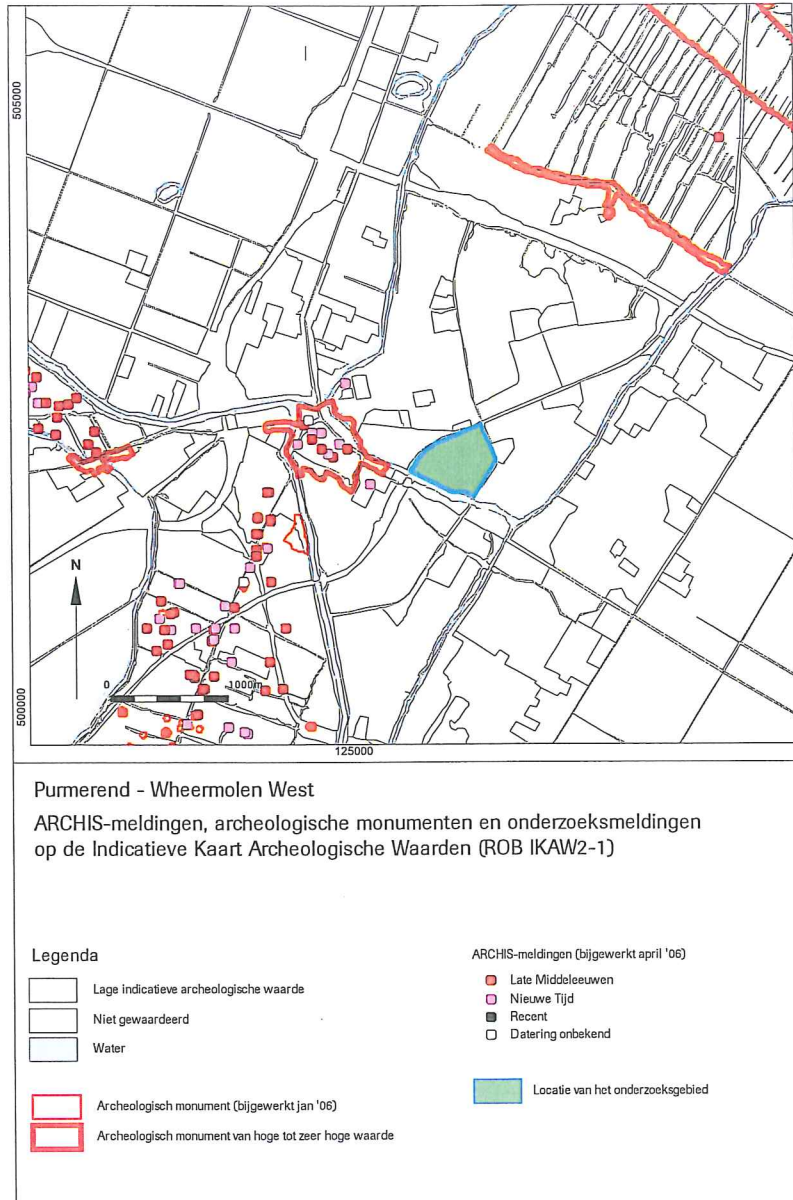
- Afb. 1 Locatie van het onderzoeksgebied.
- Afb. 2 Ligging en begrenzing van het plangebied.
- Afb. 3 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen.
- Afb. 4 Locatie van het plangebied op de historische kaart – 1560.
- Afb. 5 Locatie van het plangebied op de historische kaart – 1905.

Afb. 1

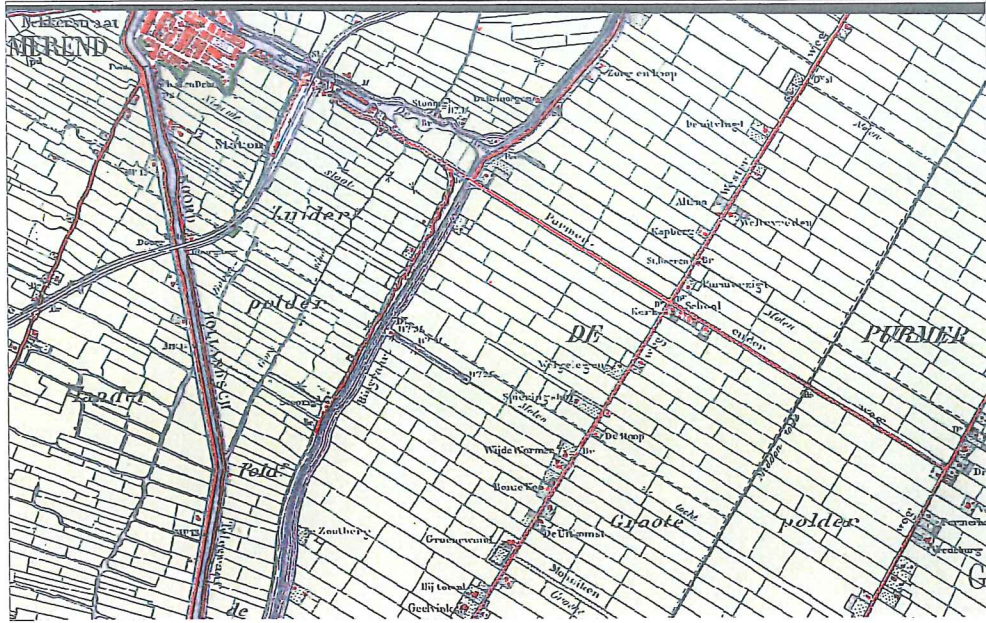
Afb.2

Afb. 3

Afb. 4
De stad Purmerend op een kaart uit 1560 (van Van Deventer).
Het plangebied bevindt zich rechtsboven van de stad.

Afb. 5
De stad Purmerend op een kaart uit 1905 (Bonnekaarten).
Het plangebied is nog net zichtbaar,
de driehoek rechts van de stad, omsloten door water.